

ÓSLÉNYTANI VITÁK (Discussiones) Palaeontologicae) 18. (1971) pp. 5. -12.

A RAKACASZEND-KOPASZHEGYI ÁRKOLÁS FÖLDTANI SZELVÉNYE
ÉS NÉHÁNY MEGJEGYZÉS AZ I. ÉS II. SOROZAT FAUNA ALAPJÁN
TÖRTÉNT KORBESOROLÁSÁHOZ

Mihály Sándor

A terület földtani viszonyaival BÖCKH J. (1867), POETTERLE, P. (1869), FÖLDEVÁRI A. (1942), SCHRÉTER Z. (1948), BALOGH K. (1949), REICH L. (1952), MACH P. (1957), JÁMBOR Á. (1961), JASKÓ T. (1967, 1970) foglalkoztak.

1969. őszén a MÁFI a Szendrői-hegység I. és II. sorozata határának feltárására árkot létesített a rakacaszendi Kopaszhegy, 288 m. pontja alatt. Az árok felmérését és földtani szelvényének elkészítését MONOSTORINÉ-KOSÁRY ZSUZSA és MIHÁLY SÁNDOR végezték el.

A feltárás 59 m hosszan, 1 m szélességben és átlag 1-1,5 m mélyen tárta fel a rétegeket 170° - 360° irányában. A rétegek dőlésiránya 130° - 175° között váltakozik, tehát főleg DK-DDK irányu. A rétegek dőlésszöge 34° - 52° között váltakozik.

Az árok ÉNY felől haladva a következő rétegeket tárta fel :

- 1.) Sárgásszürke, durvaszemű homokkő. (6,0 m) Dőlésadatai : $175/45^{\circ}$
- 2.) Kihengerelt, palabetelepüléses mészkő. (0,8 m) Dőlésadatai : $145/48^{\circ}$. Jaskó T. (1970) szerint ez a képződmény metamorfizált transzgressziós konglomerátum.
- 3.) Sárgásszürke homokkő. (2,0 m) Dőlésadatai : $175/55^{\circ}$
- 4.) Sötétszürke mészkő, Crinoidea sp. nyéltag átmetszetekkel. (1,0 m) Dőlésadatai : $145/35^{\circ}$
- 5.) Agyagpala, aleurolit és homokkő betelepülésekkel. (12,0 m) Dőlésadatai : $150/35^{\circ}$
- 6.) Sötétszürke, agyagpala-betelepüléses mészkő. (1,5 m) Dőlésadatai : $170/38^{\circ}$
- 7.) Szürke homokkő és aleurolit, kvarcit betelepülésekkel. (15,5 m) Dőlésadatai : $150/60^{\circ}$ és $175/48^{\circ}$ között.

- 8.) Szürke agyagpala. (1,5 m) Dőlésadatai: 130/30°
- 9.) Lecsuszott, sötétszürke mészkőtömb. (1,0 m)
- 10.) Aleuolit, homokkő és agyagpala csikokkal. (6,5 m)
Dőlésadatai: 160/48°
- 11.) Sárgásszürke, finomszemű homokkő. (0,8 m) Dőlésadatai: 125/34°
- 12.) Aleuolit, homokkő és agyagpala csikokkal. (3,0 m)
Dőlésadatai: 120/52°
- 13.) Finomszemű homokkő. (0,3 m) Dőlésadatai: 138/52°
- 14.) Aleuolit. (2,4 m) Dőlésadatai: 150/35°
- 15.) Sárgásszürke, finomszemű homokkő. (0,6 m) Dőlésadatai: 150/35°
- 16.) Szürke agyagpala. (0,6 m) Dőlésadatai: 155/45°
- 17.) Sárgásszürke, finomszemű homokkő. (3,5 m) Dőlésadatai: 155/45°.

Az árok 1,0 m vastag rétegben feltárta a "transzgressziós konglomerátumot". Ez a képződmény kihengerelt palabetelepüléses mészkő, amely nem a II. sorozat legidősebb képződménye, és mind a II. sorozat idősebb, mind pedig fiatalabb képződményeihez viszonyított helyzete konkordáns. Az árkolás tehát nem igazolta, hogy az I. és II. sorozat közötti bázishatárt a "konglomerátum" jelezné. Ez a képződmény a felszínen kevés helyen található szálaban, így a Kopaszhegy K-i oldalán huzódó patak völgyben, valamint Galvácstól K-re lévő 228 m. pont K-i oldalán. Egyelőre az I. és II. sorozat határa a feltárások kis száma miatt területileg nem vonható meg kétséget kizáró bizonyossággal. Helyesbítésre szorul a kőzettani kifejlődések alapján felállított sorozatok korbesorolása is. Az I. és II. sorozatból eddig a Crinoidea nyéltag átmetszeteken kívül fauna nem került elő, a Crinoideák korjelzésre alkalmatlanok. Az I. sorozat ordoviciumba sorolása (SZLAVIN, V. I. 1962) a kristályos mészkőből ("rakacai márvány") előkerült nyomok szerves eredetének kétséges volta miatt nem alátámasztott. Ezeket VOLOGDIN, A. G. meghatározása alapján Crybrocyathes sp., Receptaculida sp. néven említi Jaskó T. (1970).

Az osztály helyes neve Cribricyathes (VOLOGDIN, 1956), a rendé Cribricyathida (VOLOGDIN, 1964), a genusé CRIBRICYATHUS. (VOLOGDIN, 1964). Éppúgy a

Cribricyathea osztály , mint az összes Archaeocyathák csak az alsó és középső kambriumra szorítkoznak, így az ordoviciumot semmiféle-képen nem jelezhetik.

A Receptaculiteszek a kambriumtól a devon végéig éltek, s mivel innen fajra meghatározható példány nem került elő, a Receptaculiteszek alapján való ordoviciumba sorolása az I. sorozatnak nem indokolt.

A II. sorozat szilurba való tartozása is feltételezett, mivel innen sem került elő megbízható, szintjelzésre alkalmas fauna.

ORAVECZ J. szóbeli közlése alapján megemlíthetünk egy Hydrozoa (?) maradványt, mely azonban a III. sorozat (Irota-Gadna környéke) kovapaláiból származik.

Megállapítható tehát, hogy az eddig előkerült kisszámu és bizonytalan meghatározású, "faunanyomok" alapján nincs elég őslénytani bizonyító adatunk az I. és II. sorozat ordoviciumba ill. szilurba való tartozásának eldöntésére.

A III. sorozatból gazdag korallfauna került elő, mely feldolgozása folyamatban van. BALOGH K. információja és JÁMBOR Á. (1961) említése szerint DOBROLJUBOVA T. A. , CSUDINOVA I. I. , KABAKOVICS N. V. , majd SZLAVIN V. I. (1962) említése szerint SZOKOLOV B. Sz. , TESZAKOV Ju. I. vizsgáltak meg néhány példányt.

Előzetes meghatározásaik alapján a III. sorozat devonba tartozása igazoltnak látszik.

IRODALOM - LITERATUR

- BALOGH, K. 1949 : A Bódva és Sajó közötti barnakőszéletterület földtani viszonyai. -- Földt. Közl. 79. 5-8. pp. 271-286.
- BÖCKH, J. 1867 : Die geologischen Verhältnisse des Bükk-Gebirges und der angrenzenden Vorberge. -- Jahrb. d. d. Geol. Reichsanst. 17. pp. 225-242.
- FOETTERLE, F. 1869: Vorlage der geologische Detailkarte der Umgebung von Torna und Szendrő. -- Verh. der k. k. Geol. Reichsanst. pp. 147-148.
- FÖLDEVÁRI, A. 1942 : Szendrő, Meszes és Abod közti terület földtani viszonyai. -- M. Áll. Földt. Int. Évi Jel. 1936-1938 évről. Bd. 2. pp. 819-824.
- JASKÓ, T. 1967 : A Szendrői-hegység É-i mészkővonulatának üledékföldtani feldolgozása. -- Geol. Szakdolg. ELTE. Bp.
- JASKÓ, T. 1970 : Metamorfizált transzgressziós konglomerátum a Szendrői-hegységben. -- Földt. Közl. 100. 3. pp. 307-310.
- JÁMBOR, Á. 1961 : A Szendrői és az Upponyi-hegység összehasonlító földtani vizsgálata. -- M. Áll. Föld. Int. Évi. Jel. 1957-1958 évről. pp. 103-119.
- MACH, P. 1957 : A Szendrői-szigethegység karbon időszi képződményeiről. -- Geol. Szakdolg. ELTE. Bp.
- OKULITCH, J. V. 1955 : Archaeocyatha. -- Treatise on Invertebrate Paleontology. Part. E. pp. 1-20.
- REICH, L. 1952 : Földtani megfigyelések a Csereháti-dombvidéken és a Szendrői-szigethegységben. -- M. Áll. Földt. Int. Évi Jel. 1949 évről. pp. 155-164.

- SCHRÉTER, Z. 1948 : A Szendrői-szigethegység és a határos harmadkori medencerész földtani vázlata. -- M. Áll. Földt. Int. Évi Jel. pp. 137-141.
- SZLAVIN, V. I. 1962 : Sztratigrafija paleozoja vnutrennyej csaszti Karpato-Balkanszkovo szooruzsenyija. -- Materialü u szjezda Karpato-Balkanszkój Geologicseszkoj Assocciacii. Dokl. Szovj. geol. Kiev. pp. 184-210.
- SZUSZKIN, A. M. 1962 : Squamiferida - Receptaucilitida. -- Osznovü Paleontologii, Izd. Akad. Nauk. SSSR. pp. 81-83.
- VOLOGDIN, A. G. 1962 : Archaeocyatha. -- Osznovü Paleontologii. Izd. Akad. Nauk. SSSR. pp. 89-141.
- VOLOGDIN, A. G. 1966 : Kribriciatü kembrijá SSSR. -- Akad. Nauk. SSSR. Trud. Pal. Inst. Tom 109. pp. 3-59.
- ZHURAVLEVA, I. T. 1970: Marine faunas and lower Cambrian stratigraphy. -- American Journal of Sci. V. 269. No. 5. pp. 417-445.

